

***Acer distylum* Siebold & Zuccarini (1845)**

klon dwusłupkowy

autorstwa Petera Gregory'ego, pierwsza publikacja w *The Maple Society Newsletter*, wiosna 1995
tłumaczenie Mateusz KORBIK



Photo Copyright 2018 Hugh Angus

Acer distylum to japoński gatunek o bardzo charakterystycznych sercowatych liściach, stąd też jego nazwa w języku angielskim *Linden Leaved Maple*, czyli klon o lipowych liściach. Od kształtu liści wzięła się również japońska nazwa *Maruba kaede* którą można przetłumaczyć jako "okrągłolistny klon". Jego rozwijające się, przypominające lipę liście są niezwykle atrakcyjnie, delikatnie, jasnoszaro omszone z beżowym lub różowym odcieniem. Z czasem stają się zielone i lekko błyszczące, aby następnie w jesieni przybrać jasnożółty kolor. Innymi rzucającymi się w oczy cechami są stojące kłosowate kwiatostany pokryte małymi białawo-żółtymi kwiatami, oraz skierowane ku górze owoce; zarówno kwiaty jak i owoce znajdują się na sztywnych trzonkach.

Epitet gatunkowy *distylum* pochodzi od słupka podzielonego na dwa, mniej więcej u szczytu zalążni.

Ten mały do średnich rozmiarów klon jest w pełni wytrzymały na mrozy oraz z łatwością owocuje wytwarzając płodne nasiona. Jest

on jednak bardzo rzadko spotykany w uprawie poza Wielką Brytanią, gdzie nawet tam można znaleźć go tylko w kilku ogrodach i kolekcjach. Drzewo zmierzone w 2004 roku w Royal Botanic Gardens w Edynburgu, miało wysokość 10 metrów. Sadzonki ukorzeniają się, ale ich przeżywalność może być problemem.

Występowanie i odkrycie

Nie tylko jest rzadki w uprawie i ciężki do zdobycia nawet w specjalistycznych szkółkach, ale gatunek ten jest też rzadkością w rodzimej Japonii, gdzie występuje tylko w północnych dwóch trzecich obszaru głównej wyspy Honsiu. Nie występuje licznie i jest bardzo rzadki zwłaszcza w skrajnych północnych i południowych rejonach zasięgu. Obszar jego występowania rozciąga się od gór Kii, w zlokalizowanej na południu prowincji Wakayama, aż po niższe zbocza gór Dewa w prowincji Akita, na północy. Rośnie na wilgotnych i średnio żyznych glebach na zboczach górskich oraz u ich stóp, głównie w strefie klimatu umiarkowanego na wysokościach 700-1600 m. n. p. m. Występuje też na niższych wysokościach w skrajnie północnych obszarach zasięgu.

Nie znalazłem w literaturze kto jako pierwszy odkrył *A. distylum*. To wyróżnienie należy prawdopodobnie do doktora Phillipa von Siebold'a, gdzie w *Flora Japonicae Familiae Naturales* w 1845 roku gatunek ten był opisany po raz pierwszy oraz nazwany wraz z pomocą

profesora Jospa Gerhard Zuccarini'ego; ich praca związana była głównie z roślinami które Siebold

znalazł podczas swoich wizyt w Japonii w latach 1823-1830. Profesor Maximowicz otrzymał materiały zebrane przez Tschonoski'ego w Senano i Nambu w 1864 r. Wielebny Faurie odnalazł ten gatunek w około 1889 r. podobnie jak



Photo Copyright 2018 Hugh Angus

Ernest Wilson podczas swojej ekspedycji do Japonii dla Arboretum Arnolda w 1914 r. Okazy z ostatnich trzech ekspedycji znajdują się w herbarium Kew.



Photo Copyright 2018 Hugh Angus

badaniach i podróżach które doprowadziły do powstania *Origin of Species*.

Charles Maries natrafił na klon dwusłupkowy podczas swojej ekspedycji po Japonii i Chinach w 1877-1879 r. skąd przywiózł go dla Szkółek Veitch'a, które są odpowiedzialne za jego wprowadzenie do uprawy. Jedno z pierwszych sprowadzonych drzew rośnie w ogrodach w Coombe Wood należących do Szkółek Veitch'a, od najmłodszych lat owocuje rokrocznie oraz w ciągu 50 lat osiągnęło 9 metrów wysokości. Maries uczył się w Hampton Lacy Grammar School w czasie gdy dyrektorem był George Henslow, syn wybitnego botanika, profesora Johna Stevens Henslow'a, który inspirował i wspierał Karola Darwina w jego

W swoim poufnym raporcie rocznym, sir James H. Veitch opisał Mariesa jako "...Entuzjastyczny, ale pozbawiony wytrwałości." – dobry sposób żeby utrudnić komuś karierę!

To James Veitch był osobą grającą główną rolę w zorganizowaniu Międzynarodowej Wystawy w 1912 roku – w następnym roku zainicjował też Wystawę Kwiatową w Chelsea, za co nadano mu tytuł szlachecki. Jaka inna szkółka miała wpływ na ogrodnictwo i rośliny ozdobne większy, niż znakomite Szkółki Veitch'a? W okresie 65 lat, sfinansowali i zorganizowali ekspedycje w poszukiwaniu roślin z całego świata. Poza Maries'em, szkółki te wysłały też wielu innych zbieraczy roślin, zaczynając od Williama Lobb'a wysłanego do Ameryk w 1840 rok, a kończąc na Ernestcie Wilson'ie i jego wizycie w Chinach w latach 1899-1905. Dodatkowo w ekspedycjach brali udział także trzej członkowie rodziny Veitch. W tym czasie wprowadzili do uprawy wiele tysięcy roślin ze wszystkich kontynentów poza Europą i Antarktydą, a wśród nich było 1250 nowych, wcześniej nie znanych gatunków roślin ogrodowych i szklarniowych.



Photo Copyright 2018 Hugh Angus

Klasyfikacja

Japońskie *A. distylum* i *A. nipponicum*, amerykański *A. spicatum* i chiński *A. caudatum* są uważane za najbardziej prymitywne gatunki wśród klonów, wszystkie należą do sekcji *Parviflora*. *A. distylum* jest umiejscowiony w monotypowej serii *Distyla*. Jest nie do pomylenia z pozostałymi trzema gatunkami z tej sekcji, które mają grubo ząbkowane i nieregularnie klapowane liście.

Liście *A. distylum* są podobne do tych należących do *A. sikkimense* i nieklapowanych liści *A. davidii*. Te dwa gatunki mogą być z łatwością rozróżnione poprzez charakterystyczne podwójnie ząbkowane brzegi blaszki liściowej, zwisające kwiatostany i owoce, zimowe pąki na trzonkach oraz rzucającą się w oczy prążkowaną korę na pędach i konarach.

Brzeg blaszki liściowej *A. distylum* jest płytko ząbkowany, gatunek ten posiada też wyniesione do góry kłosowate kwiatostany i owocostany, a zimowe pączki nie są osadzone na trzoneczkach. Występuje niewielka zmienność kształtu blaszki liściowej, która jest przeważnie nieznacznie asymetryczna niczym u liści lipy, czasami owalno-podłużna. Brak zmienności podkreśla mała ilość synonimów oraz brak odmian, chociaż w *Maples of the World* można znaleźć informację o pstrolistnej odmianie 'Fuire kouri kaede' odnotowywanej w uprawie w Japonii.

O wiele łatwiej pomylić liście *A. distylum* z liśćmi gatunków należących do rodzajów *Davidia*, *Tilia* i *Idesia*, aniżeli z innymi gatunkami klonów, mimo to cechy takie jak drobno ząbkowane brzegi blaszki liściowej oraz naprzeciwległe ułożenie liści na pędach znacznie ułatwiają jego identyfikację. Pozostałe trzy rodzaje mają wyraźnie ostro ząbkowane brzegi liści, oraz ich ułożenie na pędach jest skrętoległe.

Szczegółowy opis

Małe, do średnich rozmiarów drzewo z rozłożystą koroną, dorastające do 10-15m wysokości. Czasami przybiera postać szeroko rozrastających się, wysokich krzewów. Kora płytko spękana, o zmiennym kolorze, szara, szaro-żółta lub szaro-brązową. Młode przyrosty są początkowo lekko przewisające i pokryte drobnymi jasnobrązowymi włoskami, następnie z końcem lata stają się słabiej owłosione, wyjątkiem są okolice węzłów gdzie włoski utrzymują się dłużej. Pędy są na początku jasnozielone, następnie stają się żółtozielone z czerwonym lub brązowym odcieniem na górnej lub nasłonecznionej stronie. Pokryte małymi okrągłymi, lekko wyniesionymi, jasnobrązowymi przetchlinkami które są rozproszone po ich powierzchni.



Photo Copyright 2018 Hugh Angus



Peter Gregory

Pędy w drugim roku są koloru od szaro-brązowego po brązowy, z płytkimi pęknięciami, natomiast wyniesione przetchlinki stają się ciemniejsze z wyraźnym pęknięciem w centralnej części. Owłosienie często jest jeszcze widoczne na dwuletnich pędach, zwłaszcza w okolicach węzłów. Blizny liściowe mają kształt wąskiego półksiężyca z wyraźnymi krawędziami. Każda para blizn mniej lub bardziej otacza pęd przez co ich brzegi w

części pomiędzy pąkami przybierają kształt skierowanej ku górze strzałki. Dodatkowo widoczna jest czasem zbiegająca na krótkim odcinku bruzda, która zaczyna się pomiędzy pąkami.

Pąki są koloru od ciemnoczerwonego, przez jasno czerwono-brązowy, po żółto-brązowy; mają jajowaty kształt z lekko zaokrąglonym wierzchołkiem i pokryte są brązowymi włoskami. Pąki szczytowe długości 8-10 mm i 3-4 mm szerokości, pąki boczne (oprócz tych znajdujących się przy szczytowym pąku) niewiele mniejsze i przylegające do pędu. Każdy pąk posiada dwie pary łusek. Łuski zewnętrzne jajowate, równomiernie przechodzące w zaokrąglony wierzchołek, pokryte jasnobrązowymi włoskami.

Liście: Prawie skórzaste, podobne do lipy liście są pojedyncze, bez kłap, z głęboko sercowatą, często asymetryczną nasadą oraz z wyciągniętym, szpiczastym wierzchołkiem- do 16 cm długości i 13 cm szerokości, ale przeważnie mniejsze. Brzeg blaszki drobno, płytko ząbkowany o regularnych tępo zakończonych ząbkach, dający czasem wrażenie karbowanego. Silnie żółtozielone unerwienie składa się z nerwu głównego oraz 6-10 par równoległych nerwów bocznych które przechodzą w wyraźną siatkę nerwów. Nerw główny i nerwy boczne często zaczerwienione u nasady blaszki liściowej.

Przy rozwijaniu się liście są koloru różowawego lub beżowego, oraz pokryte drobnymi jasnobrązowymi włoskami. Wkrótce stają się zielonawe do ciemnozielonych, czasem z brązowym odcieniem; z wierzchniej strony prawie nagie, natomiast od spodniej strony są jasnozielone i lekko błyszczące, z drobnymi brązowymi włoskami wzdłuż nerwów. Liście w jesieni stają się jasno lub złocisto-żółte.

Grube żółtozielone, czasami czerwono-brązowe ogonki liściowe są w przekroju okrągłe i o wiele krótsze od blaszki liściowej- do 6 cm długości- oraz początkowo pokryte drobnymi, jasnobrązowymi włoskami, które z czasem zanikają. Na górnej stronie nasady ogonka znajduje się lekkie zgrubienie z wyraźnym rowkiem.



Photo Copyright 2018 Hugh Angus

Kwiaty: Żółte kwiaty pojawiają się od połowy maja do początku czerwca na wyniesionych kłosaх długości 5-10 cm i 1,5-2 cm szerokości, umiejscowione są na pędach wierzchołkowych oraz bocznych, z parą liści u nasady. Każdy kwiat znajduje się na cienkiej szypułce długości 3-5 mm. Szypuła kwiatostanu jest pokryta włoskami od jasnego do rdzawo brązowego koloru. Męskie i żeńskie kwiaty pojawiają się na tym samym drzewie, często również w tym kwiatostanie.

Każdy kwiat jest talerzykowatego kształtu z 5 żółtymi okrągłymi działkami kielicha i 5 szerszymi płatkami korony. Każda działka kielicha jest owłosiona po zewnętrznej stronie i ma około 1,5 mm długości oraz 1 mm szerokości. Płatki korony są tej samej długości, ale mają około 1,5 mm szerokości, są owalne z zaokrąglonym wierzchołkiem. Nitki ośmiu pręcików umiejscowione są na krawędzi powcinanego dna kwiatowego (dysk miodnikowy wewnątrz). O wiele krótsze w żeńskich kwiatach. Słupek jest podzielony mniej więcej u szczytu zalążni. W męskich kwiatach jest szczątkowy lub zredukowany do kępki włosów.

Owoce: Owoce znajdują się na sztywnych, wyniesionych kłosaх- 6-11 cm długości i 2,5-4 cm szerokości. Na każdym z nich jest od 2 do 12 podwójnych skrzydlaków na sztywnych, żółtawych trzonkach- te dalsze pokryte początkowo pomarańczowo-brązowymi włoskami, następnie stają się nagie. Każdy skrzydlak (nasiono + skrzydełko) ma 2,5-3 cm długości, ze skrzydełkiem o szerokości 8-10 mm w jego najszerszym, centralnym fragmencie, gdzie następnie zwęża się do 5-7 mm w miejscu łączenia nasiono. Lekko wygięte skrzydełko ma wyraźną grubszą, zewnętrzną krawędź i jest nieznacznie żyłkowane. Każde nasiono jest grube, owalne i pokryte początkowo jasnobrązowymi włoskami które po czasie zanikają- 6-7 mm długości, 4-6 mm szerokość oraz 3-4 mm grubości. Skrzydlaki ustawione pod zmiennym kątem ostrym- od prawie równoległego ustawienia do prawie prostego kąta. Skrzydełka mają zaokrąglone wierzchołki skierowane ku górze. Owoce w jesieni, gdy dojrzewają stają się słomkowo-żółte.



Photo Copyright 2018 Hugh Angus



Photo Copyright 2018 Hugh Angus

Redakcja: Emery Davis